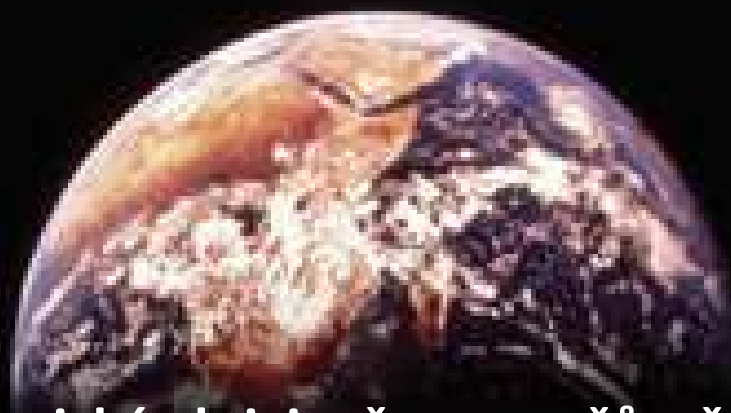




Zajištění rovných příležitostí žen a mužů na MPO  
(reg. č. CZ.03.1.51/0.0/15\_028/0006277)  
Projekt je spolufinancován Evropskou unií



Evropská unie  
Evropský sociální fond  
Operační program Zaměstnanost



## **Ekonomická aktivita žen a mužů v českém národním hospodářství**

Tato analýza byla zpracována v rámci projektu „Zajištění rovných příležitostí žen a mužů na MPO“, reg. č. CZ 03.1.51/0.0/0.0/15\_028/0006277, který je financován z prostředků ESF prostřednictvím Evropského sociálního fondu Operačního programu Zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

## Obsah

I.	Cíl materiálu.....	3
II.	Metodický komentář.....	3
III.	Podnikání v českém národním hospodářství z genderové perspektivy .....	4
1.	Ekonomická aktivita v NH .....	4
	Ekonomická aktivita podle pohlaví .....	5
2.	Míra podnikání.....	9
	Míra podnikání podle pohlaví.....	13
3.	Role podnikání v ČR.....	15
4.	Ženy a muži podnikající v ČR a jejich sektorová koncentrace.....	18
	Hrubá přidaná hodnota podle jednotlivých sektorů NH .....	21
	Zpracovatelský průmysl.....	23
IV.	Závěr.....	25

## I. CÍL MATERIÁLU

Cílem vypracování toho materiálu bylo poskytnout základní obrysy podnikatelské scény v České republice z genderové perspektivy na základě dostupných statistických dat. Ministerstvo disponuje vybranými genderově senzitivními statistikami, nicméně se ve svých činnostech na tento aspekt běžně nezaměřuje a analyzuje data a formuje a hodnotí své intervence primárně z jiných praktických aspektů. Analýza proto odpovídá na společenskou poptávku po tvorbě genderově senzitivní analýzy v rámci resortu podnikání. Tento materiál byl vytvořen v rámci projektu „Zajištění rovných příležitostí žen a mužů na MPO“, reg. č. CZ 03.1.51/0.0/0.0/15\_028/0006277, který je financován z prostředků ESF prostřednictvím Evropského sociálního fondu Operačního programu Zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

## II. METODICKÝ KOMENTÁŘ

Při vypracování byla využita veřejně dostupná statistická data. Bylo důležité zajistit, aby nesoulady, které vznikají z důvodu použití více různorodých zdrojů dat, byly sníženy na minimum a maximalizovat tak vnitřní soudržnost studie a porovnatelnost zde prezentovaných dat mezi sebou. Důležitou roli při volbě zdroje dat hrála jejich dostupná granularita (detailnost rozlišení). Z tohoto důvodu byla jako primární zdroj dat používána veřejná databáze Eurostat, který nabízí v současné době dvě aplikace na zpracování dat, které umožňují volitelnou kombinaci více dimenzí (možností členění dat dle různých aspektů, např. podle pohlaví, podle země, údaje v procentech nebo nominální apod.) a přehledný export kompletního datasetu (taktéž konfigurovatelný) včetně důležitých poznámek o datasetu a jeho poslední aktualizaci. Tím se také zvyšuje spolehlivost, kontrola a auditní stopa k exportovaným datům.

Většina analýz tedy maximálně vychází z dat Eurostatu, byla využívána data z Výběrového šetření pracovních sil (dále „VŠPS“)<sup>1</sup> u sektorové analýzy také z výsledků Podnikové strukturální statistiky známé též pod zkratkou SBS (Structural Business Statistics), která poskytuje data v potřebné míře detailu, jsou však uveřejňována s větším časovým zpožděním. Doplnkově pro referenci byla využívána i data zpracovaná Českým statistickým úřadem (ČSÚ), který většinu použitých dat pro Eurostat na území ČR shromažďuje na základě jeho zadání a předává mu je<sup>2</sup>. Zdroje dat jsou mimo to vždy uváděny v samotném textu, jejich zpracování prováděla autorka studie.

Výběr sledovaných parametrů byl určen jednak dostupností dat, co se týče zejména potřebné granularity a časové dostupnosti, kompetencemi resortu (oblast podnikání) a ve finále také samotnou vypovídací hodnotou po finálním zpracování. Co se týče věkového rozmezí, byla po delším srovnávání dostupných datasetů Eurostatu a ČSÚ a uveřejňovaných analýz ČSÚ zvolena skupina 15 – 64letých a to z důvodu srovnatelnosti s pojetím ČSÚ i napříč studií, pokud není v textu uvedeno jinak.<sup>3</sup>

Studie usiluje o maximální srozumitelnost prezentovaných dat, je zároveň kompletně opatřena poznámkami o zdrojích dat, způsobech konfigurace jednotlivých datasetů a způsobech dopočtu všude tam, kde je to považováno za nutné z hlediska kompletnosti informací.

---

<sup>1</sup> Labour force survey (též LFS).

<sup>2</sup> Způsob shromažďování dat v rámci VŠPS ze strany ČSÚ je popsán v dokumentu National Reference Metadata in ESS Standard for Quality Reports Structure (ESQRS) dostupném zde [https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/EN/employ\\_esqrs\\_cz.htm](https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/EN/employ_esqrs_cz.htm)

<sup>3</sup> Viz např. <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/miry-zamestnanosti-nezamestnanosti-a-ekonomicke-aktivity-zari-2020>

### III. PODNIKÁNÍ V ČESKÉM NÁRODNÍM HOSPODÁŘSTVÍ Z GENDEROVÉ PERSPEKTIVY

#### 1. Ekonomická aktivita v NH

- Míra ekonomické aktivity ČR 2019: 76,7 % je v rámci EU 27 mírně nadprůměrná
- Rozdíl mezi pohlavími v míře ekonomické aktivity v ČR však činil 13,6 p.b
- Důvody ekonomické neaktivity se u žen a mužů liší: v ČR studium uvádí o 10 p.b. více mužů, péči o osoby blízké uvádí o 17,5 p.b. více žen
- V červnu 2020 sezónně očištěná míra ekonomické aktivity meziročně klesla o 0,7 p.b.

Jedním z klíčových zdrojů národního hospodářství je ekonomická aktivita jeho obyvatel. Ekonomicky aktivní obyvatelé zahrnují zaměstnané, nezaměstnané, kteří hledají práci a jsou schopni nastoupit do zaměstnání do čtrnácti dnů a podnikatele, a to jak ty, kteří podnikají samostatně (bez vlastních zaměstnanců), tak ty, kteří zaměstnávají další osoby.<sup>4</sup> To, nakolik je obyvatelstvo ekonomicky aktivní, ovlivňuje nejen celkovou výkonnost ekonomiky země, ale i její růstový potenciál. Proto Český statistický úřad (dále „ČSÚ“) a Eurostat sleduje ukazatel **míra ekonomické aktivity obyvatelstva**, který představuje podíl počtu ekonomicky aktivních obyvatel<sup>5</sup> na celkovém počtu obyvatelstva v produktivním věku<sup>6</sup>.

Podle dat Eurostatu byla v roce 2019 ekonomická aktivita obyvatelstva v **České republice 76,7 %<sup>7</sup>**. **V porovnání s průměrem za 27 zemí EU si stojíme nadprůměrně.** Nejnižší ekonomickou aktivitu obyvatelstva vykazují mnohé země jako Itálie, některé země balkánského poloostrova včetně Rumunska nebo Řecko) a Belgie, kde se v minulém roce nepodařilo dosáhnout hranice 70 % práceschopného obyvatelstva. S výjimkou Chorvatska a Belgie se jedná o země, které zároveň mají v rámci Evropy nejvyšší podíl podnikatelů na celkové pracující populaci a taktéž nejvyšší míry nezaměstnanosti. Naopak vůbec nejvyšší míru ekonomické aktivity, nad 80 %, má Island, Švýcarsko a Švédsko. To jsou naopak země s velmi nízkým podílem podnikatelů na celkovém počtu pracující populace. Kromě Švédska mají zároveň i nezaměstnanost, která se pohybuje pod evropským průměrem.

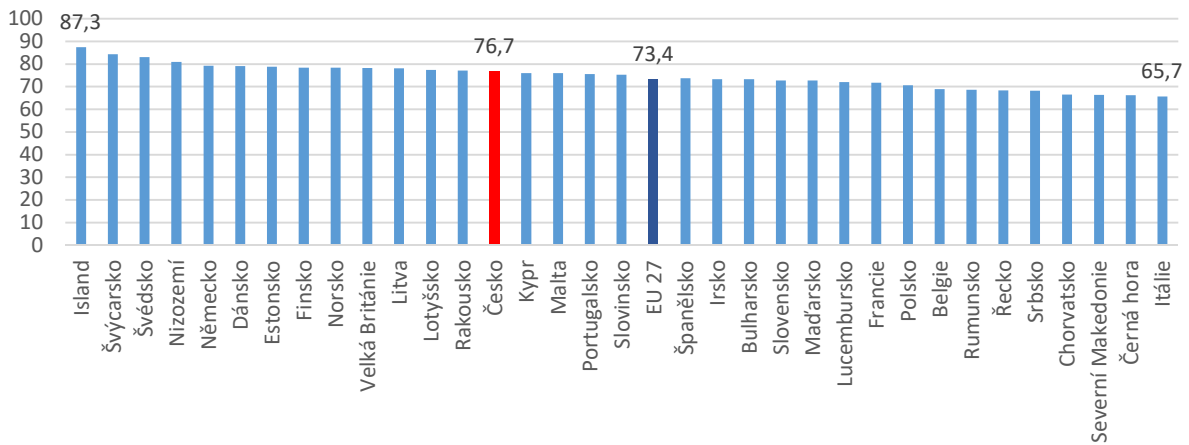
<sup>4</sup> Souhrnně tvoří tyto tři skupiny obyvatel tzv. „pracovní sílu“. Patří sem tedy všichni, kteří jsou k dispozici na trhu práce. Definice ukazatele viz [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Labour\\_market\\_statistics\\_at\\_regional\\_level](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Labour_market_statistics_at_regional_level) nebo <https://www.czso.cz/documents/10180/20552437/25012914q4m02+an.pdf/5ca41af6-c2d5-426d-a7e4-342e48864026?version=1.0>

<sup>5</sup> **Ekonomicky aktivní** obyvatelstvo zahrnuje všechny **zaměstnané** (zaměstnanci a podnikatelé) a **nezaměstnané** (kteří aktuálně nepracují a přitom mohou nastoupit v brzké době do práce a práci aktivně hledají). Ostatní obyvatelé spadají do skupiny ekonomicky neaktivních obyvatel.

<sup>6</sup> Většinou od 15 let věku.

<sup>7</sup> V případě dat o ekonomické aktivitě byl využíván dataset Activity rate by age, [https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/product?code=tepsr\\_wc160](https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/product?code=tepsr_wc160) (kód TEPSR\_WC160) a Employment and activity by sex and age - annual data (kód LFSI\_EMP\_A) [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/LFSI\\_EMP\\_A](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/LFSI_EMP_A) parametr employment indicator: Active population.

Graf 1: Ekonomická aktivita obyvatelstva v jednotlivých státech Evropy v roce 2019 (v %)



Zdroj dat: Eurostat (kód: tepr\_wc160, generováno 4.11.2020)

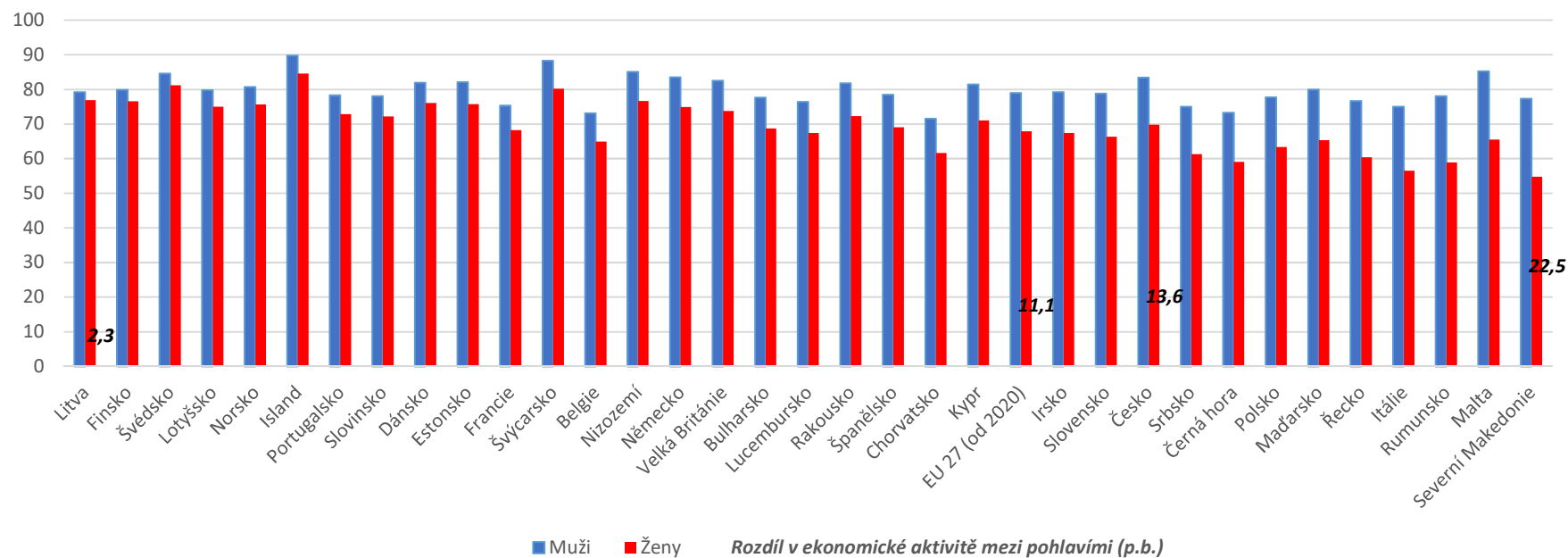
### Ekonomická aktivita podle pohlaví

Bližší pohled na ekonomickou aktivitu v rozdělení podle pohlaví nám prozradí, že ve všech zemích Evropy bez výjimky, je **ekonomická aktivita mužů větší, než je tomu u žen**. V ČR byla v roce 2019 ekonomická aktivita mužů 83,4 % a žen 69,8 %. Příslušníci obou pohlaví vykazovali ekonomickou aktivitu vyšší, než byl průměr za země EU 27. Ten činil 79 % u mužů a 67,9 % u žen. Rozdíl mezi pohlavími v míře ekonomické aktivity v ČR činil 13,6 p.b., což je z hlediska vyrovnanosti pohlaví v účasti na ekonomické aktivitě výsledek ne příliš uspokojivý. Ekonomicky neaktivní ženy tak představují potenciál k ekonomickému růstu, který buď není adekvátně využit nebo není dostatečně podchycen ve statistickém šetření.

Obecně řečeno s sebou ekonomická aktivita přináší zvýšení produktivity ekonomiky prostřednictvím tvorby přidané hodnoty a příjmy do veřejných rozpočtů ve formě příspěvků do daňového a důchodového systému. Rozdíl v ekonomické aktivitě mezi generacemi i pohlavími představuje příležitost ke zvýšení bohatství celé společnosti, která zůstává nevyužita.

Srovnání míry ekonomické aktivity českých žen a mužů s ostatními evropskými zeměmi za rok 2019 poskytuje graf č. 2 níže. Země jsou seřazeny podle velikosti rozdílu v ekonomické aktivitě mezi pohlavími od země s nejmenším rozdílem, což bylo Finsko (rozdíl činil 2,3 p.b.) po země s rozdílem největším, což byla Severní Makedonie (22,5 p.b.)

Graf 2: Ekonomická aktivita obyvatelstva v jednotlivých státech Evropy v roce 2019 podle pohlaví (v %)



Zdroj: Eurostat (kód: LFSI\_EMP\_A, generováno 4.11.2020)

Podle struktury ekonomicky neaktivního obyvatelstva lze usuzovat na faktory, které míru ekonomické aktivity ovlivňují. Jde o vlivy demografické, tak socioekonomické. Do jejího vývoje se promítá především stárnutí a tím i úbytek ekonomicky praceschopné populace, prodlužování hranice pro odchod do důchodu celková průměrná délka přípravy na povolání, právní a systémové faktory ovlivňující možnost ekonomické aktivity studentů a důchodců. Daňové zatížení práce, jeho role v oblasti příjmové stránky veřejných rozpočtů a význam pro tvorbu HDP by bylo též samostatnou kapitolou.<sup>8</sup> V současnosti realizované zrušení tzv. superhrubé mzdy a návazná změna výpočtu daně z příjmů ovlivňuje čistý příjem zaměstnance, daňové zatížení práce nesené zaměstnavateli se tím nemění. Nepřímé náklady na zaměstnávání vlastních zaměstnanců, jako jsou platby zákonného sociálního pojištění a daně, pro podnikatele tak zůstávají i nadále vysoké.<sup>9</sup>

Z genderového hlediska jsou **důvody ekonomické neaktivity u jednotlivých pohlaví** velmi odlišné.<sup>10</sup> Zatímco u mužů je z 92 % důvodem buďto studium nebo důchodový věk, u žen to jako důvod uvádí pouze 76 %. Péči o děti či zdravotně postižené dospělé, která brání jejich ekonomické aktivitě uvádí dalších 18 % žen, u mužů je to přitom pouhé půl procento. České ženy jsou s tímto důvodem třetí v Evropské unii (za Slovenskem a Estonskem). Průměr za země EU (včetně zahrnutí Velké Británie) je 9,4 % u žen a 0,9 % u mužů. Velký rozdíl mezi pohlavími je v ČR také v případě studujících. Přípravu na budoucí povolání uvedlo jako důvod své ekonomické neaktivity „pouze“ 20 % žen, ale 30 % mužů. To ovšem zhruba odpovídá i evropskému průměru. V čem naopak ČR v důvodech ekonomické aktivity u mužů i u žen obsadila v EU přední příčky, je důchodový věk.

Rámcové srovnání uváděných důvodů ekonomické inaktivity podle pohlaví mezi ČR a průměru za EU (včetně Velké Británie) uvádí následující grafy. Pro úplnost je potřeba upozornit, že toto srovnání je zatíženo nespolehlivostí a neúplností shromážděných dat.

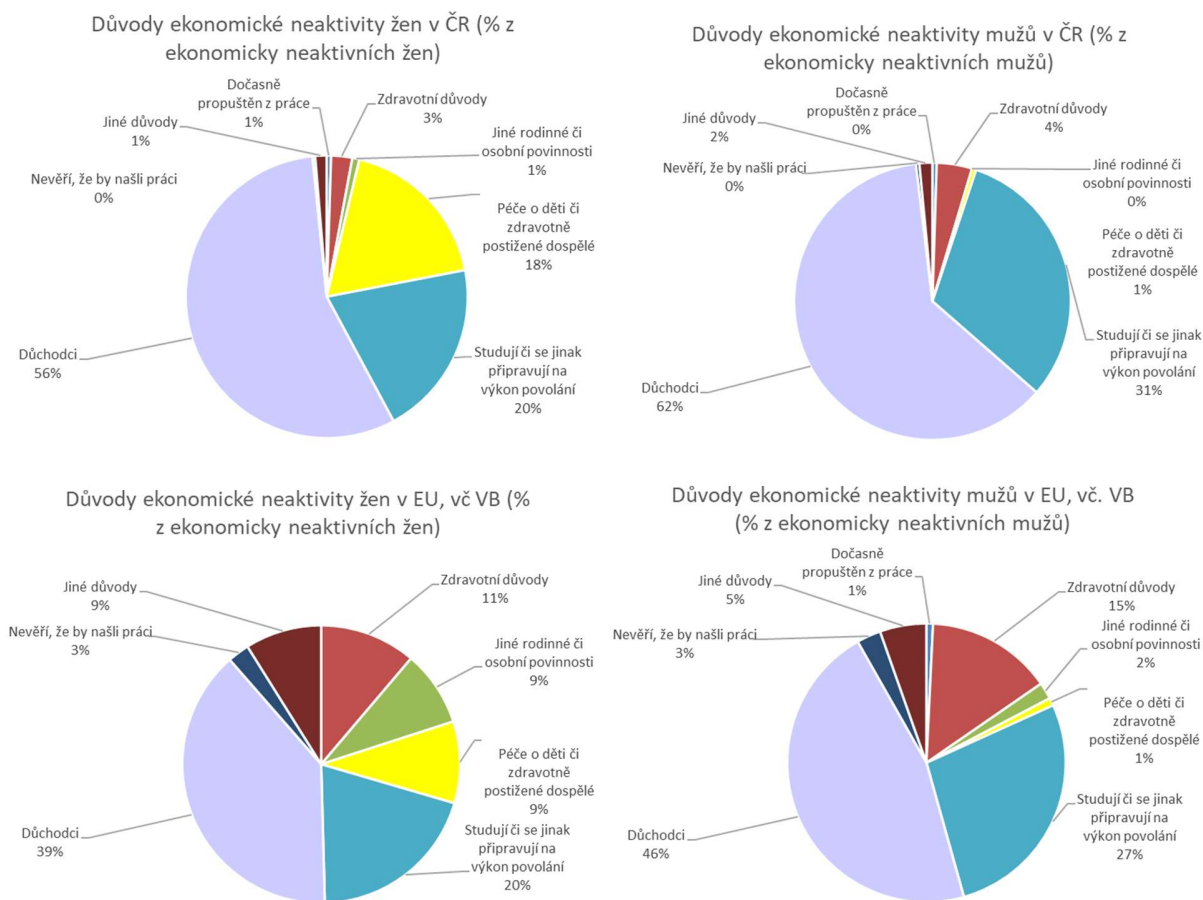
---

<sup>8</sup> Je třeba se zabývat i poměrem mezi mzdovou úrovní a zdaněním pracovních příjmů fyzických osob, včetně tzv. sociální daně (sociální a zdravotní pojištění). Jak upozorňuje NERV, „daňový klín zahrnující i sociální a zdravotní pojištění je ovlivňován především neobvykle vysokým podílem sociální a zdravotní daně na HDP /.../, navíc s absolutně nejvyšším podílem na celkovém objemu vybraných daní. Taková struktura nepřispívá tvorbě a udržení pracovních míst.“ Daňové zatížení práce rovněž nepřispívá ke sklonu k zaměstnanosti a zvyšuje podíl osob zapojených do nelegálních forem práce (Strategická evaluace ESF s důrazem na OP LZZ, Závěrečná zpráva, březen 2012., Lenka Brown a kol., s. 16)

<sup>9</sup> K tomuto viz například rozhovor s Bohuslavem Čížkem, ředitelem Sekce hospodářské politiky Svazu průmyslu a dopravy ČR <https://www.tripartita.cz/zruseni-superhrube-mzdy-a-zmena-sazeb-firmam-nic-neprinese/> (navštíveno dne 15.11.2020)

<sup>10</sup> Zdroj dat: ČSÚ, produkt 4 - 4. Důvody ekonomické neaktivity v roce 2018, mezinárodní srovnání dostupný zde <https://www.czso.cz/csu/czso/4-prace-a-mzdy-2r000566im> ; data k srpnu 19. srpnu 2019

Graf 3: Důvody ekonomické neaktivity v ČR a EU podle pohlaví



Zdroj dat: ČSÚ, produkt 4-4. Důvody ekonomické neaktivity v roce 2018, mezinárodní srovnání; data k 19. srpnu 2019.<sup>11</sup>

**Vývoj ekonomické aktivity** v ČR od roku 2004 (odkdy jsou tato data na Eurostatu k dispozici) byl však plynulý jak u žen tak u mužů. V případě obou pohlaví docházelo k růstu, který byl o něco málo rychlejší než v zemích EU. Zejména ekonomická aktivita českých mužů a tempo jejího růstu bylo v zemích EU 27 pomalejší. Ekonomická aktivita českých žen rostla tempem, odpovídajícím evropskému průměru.

Poprvé za dlouhou dobu ekonomická aktivita v ČR klesla v dubnu 2019, výraznější propad pak nastal v dubnu 2020. V červnu 2020 dosáhla ekonomická aktivita očištěná od sezónních vlivů 76,0 % a **oproti červnu 2019 se tak snížila o 0,7 procentního bodu.**<sup>12</sup>

<sup>11</sup> ibid.

<sup>12</sup> <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/miry-zamestnanosti-nezamestnanosti-a-ekonomicke-aktivity-cerven-2020>



Tabulka 1: Ekonomická aktivita mužů a žen v letech 2004 – 2019 (v %)

**Ekonomická aktivita mužů a žen v letech 2004 - 2019 (v %)**

ČR				EU 27			
Rok	Celkem	Muži	Ženy	Rok	Celkem	Muži	Ženy
2004	70	77,9	62,2	2004	68,5	76,3	60,8
2005	70,4	78,4	62,4	2005	68,8	76,5	61,2
2006	70,3	78,3	62,3	2006	69,3	76,8	61,9
2007	69,9	78,1	61,5	2007	69,6	76,9	62,3
2008	69,7	78,1	61	2008	70	77,2	62,8
2009	70,1	78,5	61,5	2009	70,1	77	63,3
2010	70,2	78,6	61,5	2010	70,3	77	63,7
2011	70,5	78,7	62,2	2011	70,5	76,9	64,1
2012	71,6	79,5	63,5	2012	71	77,2	64,9
2013	72,9	80,5	65,1	2013	71,3	77,3	65,3
2014	73,5	81,2	65,6	2014	71,7	77,5	65,8
2015	74	81,4	66,5	2015	71,9	77,7	66,1
2016	75	82,2	67,6	2016	72,3	78	66,6
2017	75,9	82,9	68,7	2017	72,8	78,4	67,1
2018	76,6	83,3	69,6	2018	73,1	78,7	67,5
2019	76,7	83,4	69,8	2019	73,4	79	67,9

Zdroj: Eurostat (kód: LFSI\_EMP\_A, generováno 4.11.2020)

## 2. Míra podnikání

- Míra podnikání v ČR v roce 2019: 16,2 % (jedna z nejvyšších v EU 27, více méně kopíruje hodnoty průměru za EU 27)
- V letech 2004 – 2019 míra podnikání v ČR postupně klesala, avšak znatelně méně než kolik ukazuje průměr za EU 27
- Míra podnikání v ČR je mnohem citlivější na změny socioekonomických podmínek než je tomu u průměru za EU 27
- V době globální ekonomické krize let (2008) 2009 se míra podnikání v EU 27 snižovala, v ČR míra podnikání začala prudce narůstat.

Vysoké míře ekonomické aktivity obyvatel v ČR odpovídala v roce 2019 také vysoká míra zaměstnanosti a podnikání. Zajímavé je podívat se, jaká část obyvatelstva vykonává svou ekonomickou činnost coby zaměstnanci, a jaká část obyvatelstva ji vykonává coby podnikatelé.

V České republice v roce 2019 byla skupina zaměstnaných z 84 % tvořena osobami v zaměstnaneckém poměru, **16,2 % tvoří podnikatelé**,<sup>13</sup> mezi které se řadí podnikatelé bez zaměstnanců, podnikatelé

<sup>13</sup> Míry podnikání a zaměstnanosti (vč. rozlišení podle pohlaví, časových řad a jednotlivých zemí) dopočteny autorkou na základě definice Eurostat (viz pozn. č. 14) z datasetu Eurostatu Employment by sex, age, professional status and full-time/part-time (1 000) [lfsa\_eftpt] (generováno 8. 11. 2020) uvádějícího údaje v tisících. Míra podnikání = Employed persons except employees/Employed persons\*100, resp. míra zaměstnanosti = Employees/Employed

se zaměstnanci a pomáhající rodinní příslušníci (dále jen „podnikatelé“).<sup>14</sup> Tomuto podílu podnikatelů na celkové zaměstnanosti v zemi se říká **míra podnikání**. Ta může být podle definice OECD vnímána buďto jako „strategie přežití“ pro ty, kteří nemohou najít jiný zdroj příjmů, nebo jako důkaz „podnikatelského ducha a touhy být svým vlastním pánem“.<sup>15</sup> Míra podnikání v ČR byla v roce 2019 po Řecku, Itálii, Rumunsku a Polsku nejvyšší v zemích EU 27.<sup>16</sup> Vysokou míru podnikání mají také země Balkánu. Průměr za EU 27 byl 14,3 %. Míry podnikání a skladbu zaměstnanosti podle pohlaví v zemích Evropy v roce 2019 ukazuje přehledně graf č. 4 na další straně.

Z grafu je patrné, že **většina zemí EU má míru podnikání nižší než Česká republika**, která však kopíruje hodnoty evropského průměru za EU 27 taženého vysokými hodnotami Řecka, Rumunska, Itálie a Polska, kde se míra podnikání pohybovala mezi 20 a 35 % procenty pracující populace.

V České republice docházelo v průběhu let od roku 2004 u tohoto indikátoru k relativně mírným pohybům. Velké výkyvy se týkaly výhradně zemí, které vykazovaly oproti zbytku Evropy extrémně vysoké podíly počtu podnikatelů na celkovém množství zaměstnaných (resp. míru podnikání), jak je uvedeno výše. U všech těchto zemí měl vývoj míry podnikání v čase sestupnou tendenci, dosažené hodnoty však zůstávají stále extrémně vysoké. Na druhé straně spektra nacházíme dlouhodobě země jako Norsko, Švédsko, Německo, Francie nebo Rakousko. Vývoj míry podnikání ve vybraných státech Evropy v letech 2004 – 2019 ukazuje graf č. 5.

---

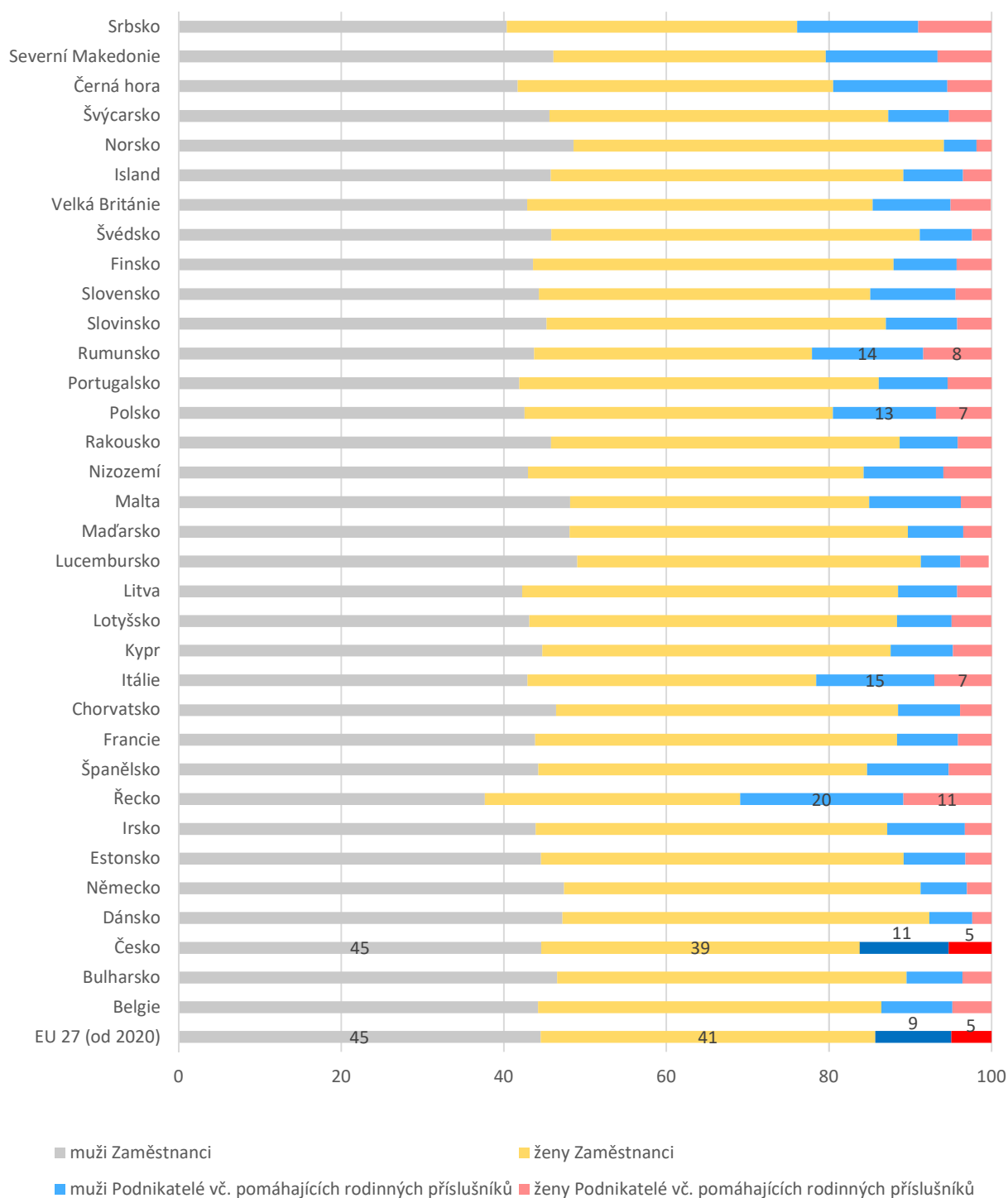
persons\*100. Míra podnikání tak vychází z počtu podnikatelů vč. pomáhajících rodinných příslušníků, čímž respektuje zvyklost ČSÚ.

<sup>14</sup> Definice zaměstnané osoby viz např. [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Employed\\_person\\_-\\_LFS](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Employed_person_-_LFS) , definice podnikatele <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Self-employed>

<sup>15</sup> <https://data.oecd.org/emp/self-employment-rate.htm>

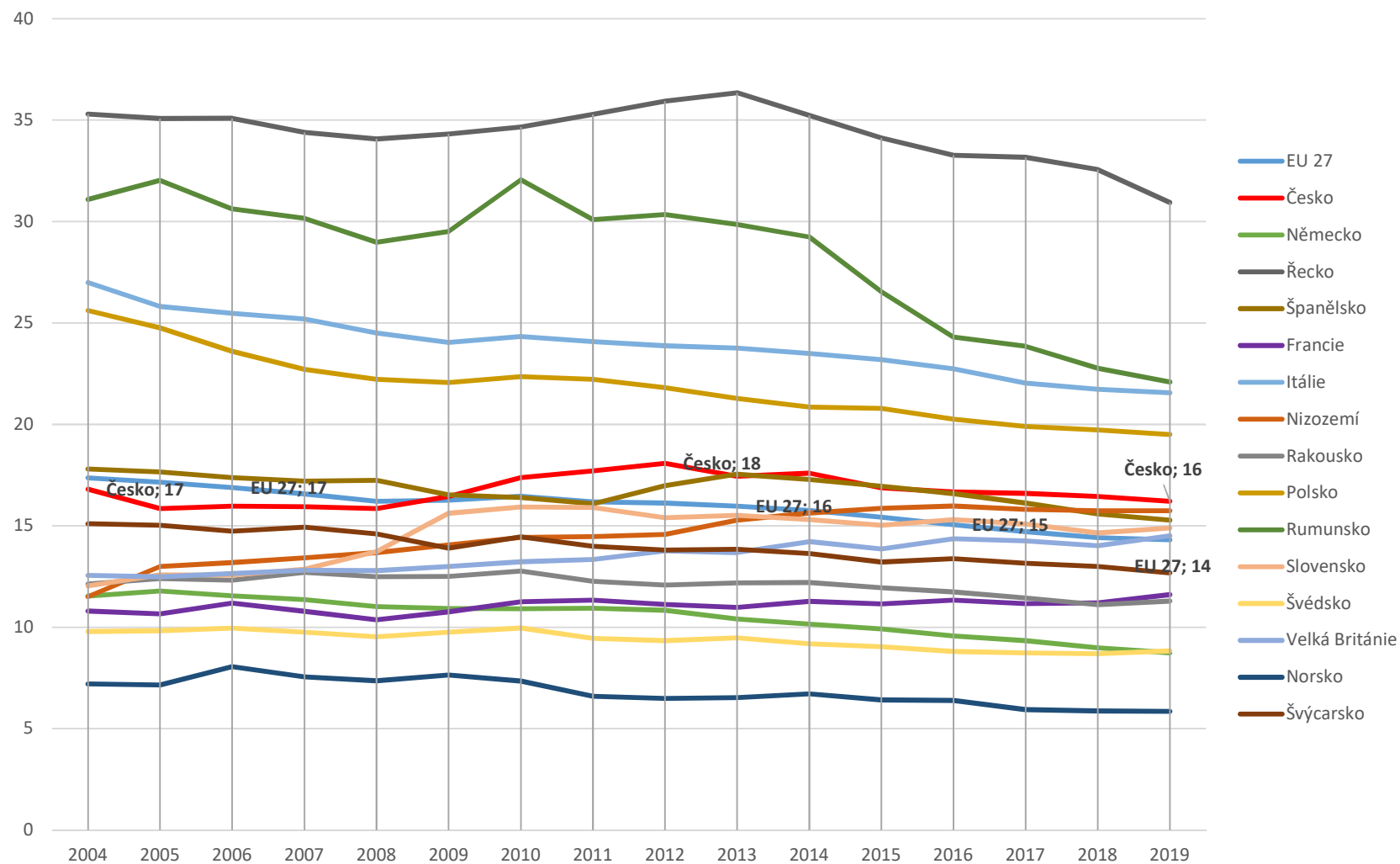
<sup>16</sup> <https://data.oecd.org/emp/self-employment-rate.htm>

Graf 4: Zaměstnaní (zaměstnanci a podnikatelé) v evropských zemích podle pohlaví a postavení v zaměstnání v roce 2019 (v %)



Zdroj: EUROSTAT (dataset: Employment by sex, age, professional status and full-time/part-time (1 000) [lfsa\_eftpt], generováno 8.11.2020), dopočteno autorkou.

Graf 5: Míra podnikání v jednotlivých státech Evropy v letech 2004 – 2019 (v %)



Zdroj: EUROSTAT (dataset: Employment by sex, age, professional status and full-time/part-time (1 000) [lfsa\_eftpt], generováno 8.11.2020)

## Míra podnikání podle pohlaví

Z hlediska vývoje podílu podnikatelů a podnikatelek na celkovém množství zaměstnaných osob (tedy míry podnikání žen a mužů) byl trend v České republice mírně odlišný od průměru zemí EU 27. U žen došlo mezi lety 2004 – 2019 k mírnému nárůstu, u mužů k mírnému poklesu. Výsledkem toho míra podnikání mužů sice klesá, avšak pomaleji než průměrná hodnota za EU 27. V uvedeném období v ČR klesla míra podnikání o 0,6 pb. Míra podnikání za průměr EU 27 od roku 2008 více méně plynule klesá a to u obou pohlaví.

Vývoj míry podnikání celkově i u obou pohlaví v letech 2004 – 2019 znázorňuje tabulka č. 2. Největší nárůst tohoto indikátoru byl v ČR zaznamenán v letech 2009 a 2010. To lze pravděpodobně přisoudit nástupu hospodářské krize, kdy podniky v rámci snižování personálních nákladů propouštěly zaměstnance, kteří jim následně začali nabízet svou práci z pozice podnikatele, i ztíženým možnostem nalézt odpovídající zaměstnání. U mužů byl dále zvláště významný rok 2014, kdy došlo k nárůstu o 0,8 pb. U žen se opakoval nebyvale vysoký (0,8 – 0,5 pb.) meziroční nárůst míry podnikání dokonce až do roku 2012.

Tabulka 2: Vývoj míry podnikání podle pohlaví v letech 2004 – 2019 (v %).

### Míra podnikání mužů a žen v letech 2004 - 2019 (v %)

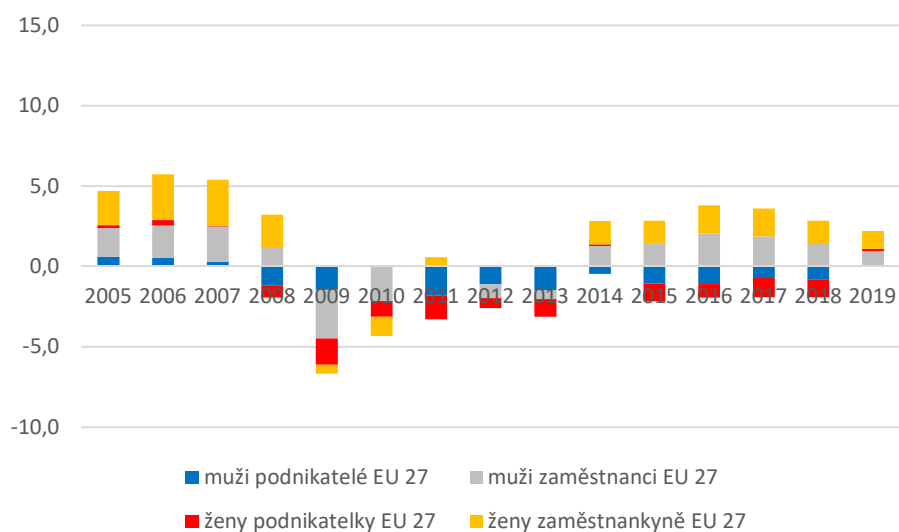
ČR				EU 27			
Rok	Celkem	Muži	Ženy	Rok	Celkem	Muži	Ženy
2004	16,8	21,3	11,0	2004	17,4	20,3	13,7
2005	15,8	20,1	10,3	2005	17,2	20,1	13,5
2006	16,0	19,9	10,8	2006	16,9	19,8	13,2
2007	15,9	20,1	10,4	2007	16,6	19,5	12,9
2008	15,8	19,9	10,4	2008	16,2	19,2	12,6
2009	16,4	20,5	11,1	2009	16,3	19,4	12,4
2010	17,4	21,5	11,9	2010	16,5	19,8	12,5
2011	17,7	21,5	12,6	2011	16,2	19,5	12,2
2012	18,1	21,8	13,1	2012	16,1	19,4	12,2
2013	17,4	20,7	13,1	2013	16,0	19,3	12,0
2014	17,6	21,5	12,5	2014	15,8	19,0	11,9
2015	16,9	20,4	12,4	2015	15,4	18,6	11,6
2016	16,7	19,7	12,8	2016	15,0	18,2	11,4
2017	16,6	19,9	12,4	2017	14,7	17,8	11,1
2018	16,4	20,0	12,0	2018	14,4	17,5	10,8
2019	16,2	19,6	11,9	2019	14,3	17,4	10,7

Zdroj: Eurostat (dataset Employment by sex, age, professional status and full-time/part-time (1 000))[lfsa\_eftpt], generováno 9.11.2020)

**Na průměru EU 27 takovou citlivost míry podnikání na hospodářské podmínky nepozorujeme.** Meziroční změny v míře podnikání nejsou tak výrazné a k nárůstu míry podnikání došlo pouze přechodně v letech 2009 a 2010 a to o pouhou 0,1 a následně 0,2 p.b. a nebyl ve skutečnosti doprovázen nárůstem počtu podnikatelů (ten se naopak od roku 2008 dále plynule snižoval). Ze způsobu matematického výpočtu je tedy zřejmé, že tento nárůst míry podnikání v zemích EU 27 celkem musel být způsoben pouze

podstatným úbytkem počtu zaměstnanců, kteří se přesunuli do kategorie nezaměstnaných<sup>17</sup>. V EU 27 se tedy v době krize mnohem více pracovníků stalo nezaměstnanými, počty zaměstnanců i podnikatelů se snížily. Oproti tomu nárůst míry podnikání v ČR v době ekonomické krize byl podložen také skutečným nárůstem počtu podnikatelů i podnikatelek a to za masivního nárůstu počtu nezaměstnaných. Tuto skutečnost dokládají níže uvedené grafy, kde je dobře patrný rozdíl mezi relativně vyhlazeným trendem v počtu podnikatelů a podnikatelek v zemích EU 27 celkově, který má, jak již bylo řečeno, sestupnou tendenci (v grafu zobrazeno jako záporné hodnoty) a velmi dynamickým a rozkolísaným vývojem počtu podnikatelů a podnikatelek v ČR.<sup>18</sup>

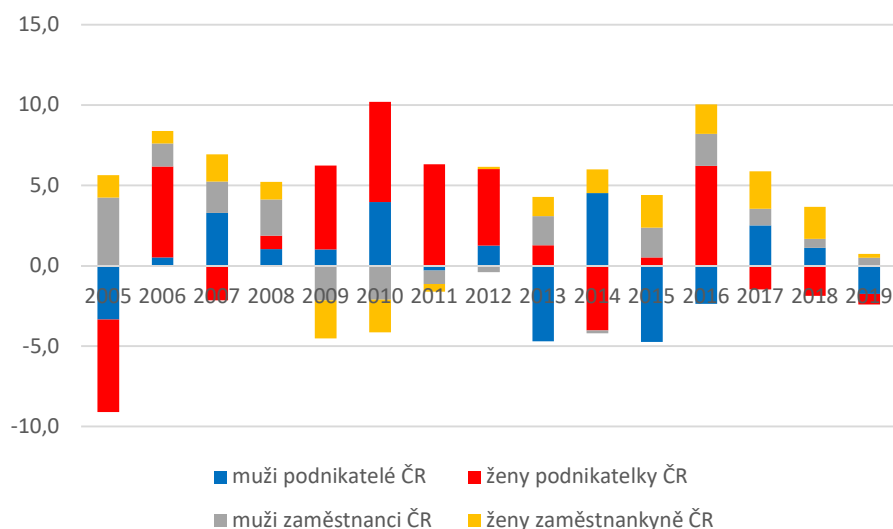
Graf 6: Meziroční nominální změny počtu podnikatelů a zaměstnanců v EU 27 v jednotlivých letech podle pohlaví (v %)



<sup>17</sup> Tato skutečnost byla prověřena dopočtem počtu nezaměstnaných v jednotlivých letech a to z datasetu Employment and activity by sex and age - annual data [LFSI\_EMP\_A] (dostupný zde [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSI\\_EMP\\_A\\_custom\\_272847/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSI_EMP_A_custom_272847/default/table?lang=en)), který byl nastaven pro věkovou kategorii 15-64 let (z důvodu srovnání s ostatními daty v této analýze). Dopočet provedla autorka jako rozdíl indikátorů Active population - Total employment (resident population concept - LFS).

<sup>18</sup> Počty zaměstnaných dopočteny jako rozdíl indikátoru Employed - Employed persons except employees (neočištěno o nepatrné množství respondentů bez odpovědi), meziroční nárůsty v procentech vypočteny jako (množství osob v daném roce – množství osob v roce předešlém) / množství osob v roce předešlém \* 100

Graf 7: Meziroční nominální změny počtu podnikatelů a zaměstnanců v ČR v jednotlivých letech podle pohlaví (v %)



Zdroj: Eurostat (Podnikatelé a zaměstnaní: Employment by sex, age, professional status and full-time/part-time (1 000)[lfsa\_eftpt], generováno 9.11.2020)

### 3. Role podnikání v ČR

- V České republice je přibližně 15 % podnikatelů, které je možno označit za ekonomicky a organizačně závislé. Jejich status je v tomto ohledu na pomezí mezi statutem zaměstnance a podnikatele. Dvě třetiny tvoří muži, jednu třetinu ženy.
- Nejvíce ekonomicky a organizačně závislých podnikatelů podniká v sektoru činností domácností jako zaměstnavatelů (sem spadá např. zaměstnávání domácího personálu), ve stavebnictví a ve zpracovatelském průmyslu.

Otázkou je, do jaké míry tedy je podnikání výrazem v evropském kontextu nadprůměrné podnikavosti českých obyvatel a nakolik je „záchrannou sítí“ v situaci, kdy by pro pracovníky nebylo možné sehnat adekvátní zaměstnání a vypovídá o volatilitním trhu práce a nedostatku odpovídajících pracovních míst za adekvátních podmínek.

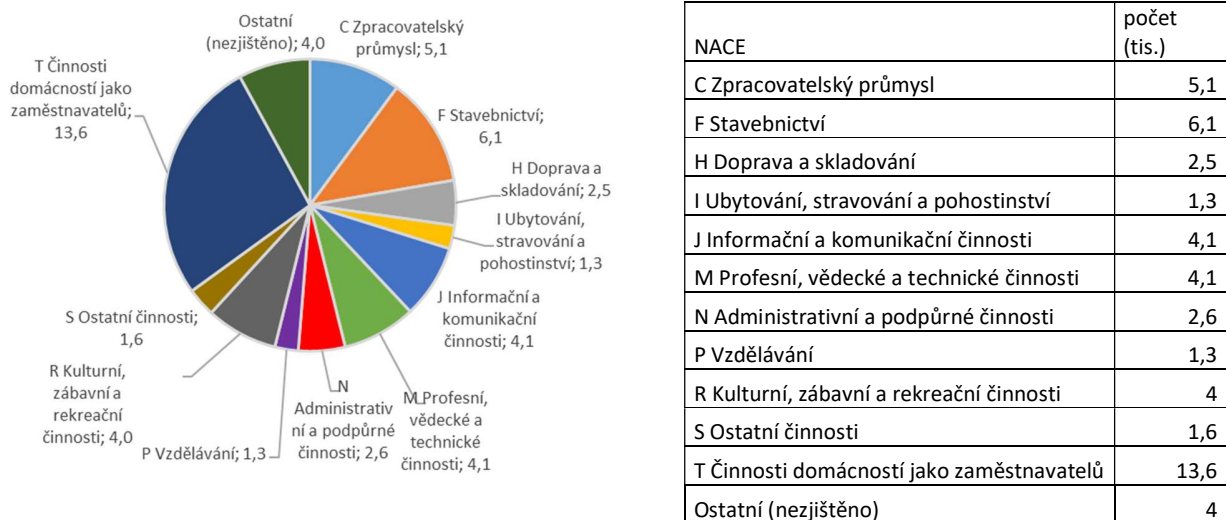
Na tuto skutečnost se mimořádně zaměřilo Výběrové šetření pracovních sil v roce 2017. Šetření mělo za cíl mj. identifikovat v rámci podnikatelů skupinu osob, která se nachází na pomezí mezi statutem zaměstnance a podnikatele a definovat tak „ekonomicky závislou osobu výdělečně činnou“.<sup>19</sup> Jako

<sup>19</sup> Tzv. "economically dependent self-employed", definován jako podnikatel bez vlastních zaměstnanců, který v průběhu posledních 12 měsíců pracoval pro jediného klienta nebo pro jednoho dominantního klienta, který rozhodoval o jeho pracovní době (tedy naplnění všech tří podmínek kumulativně). Viz Eurostat, Self-employment statistics ([https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Self-employment\\_statistics#Only\\_3\\_.25\\_of\\_the\\_self-employed\\_dependent\\_on\\_a\\_dominant\\_client](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Self-employment_statistics#Only_3_.25_of_the_self-employed_dependent_on_a_dominant_client), navštíveno 27.11.2020). Volba konkrétních indikátorů nebyla zejména v aspektu autonomie podnikatele nad pořadím, náplní práce a pracovní dobou příliš šťastná, protože i míra autonomie v těchto aspektech je u různých zaměstnanců velmi různá. Tyto indikátory však byly stanoveny zkušebně a jsou předmětem vyhodnocování z pohledu správnosti jejich volby a nastavení.

kritérium byla zvolena „ekonomická a organizační závislost“, pro niž byly zvoleny indikátory počtu klientů, procenta příjmů pocházejících od jednoho klienta a podmínky kontroly nad pracovní dobou podnikatele.

Na základě těchto kritérií bylo indikováno, že v České republice je přibližně 15 % podnikatelů, které je možno označit za ekonomicky a organizačně závislé. Dvě třetiny tvoří muži, tedy jednu třetinu ženy.<sup>20</sup> Naprostá většina ze závislých podnikatelů je v ČR koncentrována v sektoru činností domácností jako zaměstnavatelů (sem spadá např. zaměstnávání domácího personálu). Závislí podnikatelé zde tvoří bezmála 40 % všech podnikajících v této oblasti. Velká část závislých podnikatelů pracuje také ve stavebnictví (12 %) a 10 % jich je ve zpracovatelském průmyslu.<sup>21</sup>

Graf 8: Počet závislých podnikatelů podle kategorií ekonomických činností NACE<sup>22</sup> (v tis.)



Zdroj: Eurostat (dataset: Employed persons by professional status, sex, educational attainment level and economic activity [LFSO\_17CSNA], generováno 27.11.2020)

Z výzkumu dále vyplynulo, že v ČR by 7,4 % podnikatelů a 14,4 % podnikatelek by raději bylo zaměstnanci. Oproti tomu 4,1 % zaměstnanců a 2,6 % zaměstnankyň by rádi začali podnikat. Ještě výraznější nespokojenost se svým podnikatelským statutem vykazuje průměr EU 27, kde je nespokojeno 15,5 %

Metodické komentáře k datsetu k dispozici také zde

[https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/lfs0\\_17\\_esms.htm](https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/lfs0_17_esms.htm)

<sup>20</sup>Zdroj Eurostat (dataset: Employed persons by professional status, sex, educational attainment level and country of birth [LFSO\_17CSCB] , generováno 27. 11. 2020). Data za téměř všechny státy Evropy byla v době psaní této analýzy označena jako důvěrná a nebyla zveřejněna a v rámci agregovaných kategorií vykazovala nesoulady, data za ČR byla jako jedna z mála veřejně přístupná, ale označena za málo spolehlivá.

<sup>21</sup> Z tohoto hlediska je dostupných 92 % dat, zbytek je nedostupný z důvodu důvěrnosti dat.

<sup>22</sup> NACE (Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne) je klasifikace ekonomických činností vydávaná Evropskou komisí. Každé statistické jednotce, která vykonává ekonomickou činnost, je přiřazen kód NACE na základě převládajícího zaměření hospodářské činnosti (určováno podle podílu činnosti na přidávané hodnotě).



a 19,1 % podnikatelek. Tento údaj je obzvláště zajímavý, když si uvědomíme, již tak poměrně nízké počty žen podnikatelek v EU.<sup>23</sup>

Celkově počet podnikatelů, kteří by upřednostnili pracovat v postavení zaměstnance činil v ČR téměř 10 % všech sebezaměstnaných bez pomáhajících rodinných příslušníků. Na druhou stranu počet zaměstnanců, kteří by raději podnikali, dosáhl pouze 3,4 % všech zaměstnanců.<sup>24</sup>

Bez zajímavosti není ani část průzkumu, která zjišťovala mezi samostatně podnikajícími ženami a muži, proč podnikají bez vlastních zaměstnanců. Celých 53 % z nich uvedlo jako důvod buď to, že raději pracují sami, spolupracují s dodavateli nebo společníky než se zaměstnanci nebo že si to tak přeje jejich klient. Nedostatek práce uvedlo „pouze“ 20 % podnikatelů.<sup>25</sup>

A konečně, ačkoliv převážná většina podnikatelů měla nejméně dva klienty, počet podnikatelů, jejichž příjem byl úplně nebo alespoň ze 75 % závislý na jednom klientovi, dosáhl plných 19 % všech podnikajících.<sup>26</sup>

Data tedy napovídají, že podnikání v některých případech skutečně kompenzuje nemožnost pracovat na zaměstnanecký poměr. Těchto případů je ovšem v porovnání k počtu zaměstnanců, kteří by rádi změnil svůj status, poměrně malé množství, protože početní váha skupiny podnikatelů je podstatně nižší než skupiny zaměstnanců, jak již bylo uvedeno výše.

Není důvod předpokládat, že se jedná o jakousi obecnou tendenci. Je pravděpodobnější, že tuto funkci podnikání plní spíše pro určité skupiny osob za určitých podmínek (např. ženy za doby působení důsledků ekonomické krize, pro sektor stavebnictví, zpracovatelský průmysl či v profesních, vědeckých a technických činnostech).<sup>27</sup>

---

<sup>23</sup> Vlastní propočty, zdroj dat: EUROSTAT (dataset Employed persons by current and preferred professional status, sex and educational attainment level [lfso\_17psed]; poslední aktualizace 24.02.2020; generováno 9.11.2020).

<sup>24</sup> ibid.

<sup>25</sup> Vlastní výpočty. Zdroj dat: Eurostat (dataset: Self-employed persons without employees by main reason for not having employees, sex and country of birth [lfso\_17senees], poslední aktualizace 24.02.2020, generováno 10.11.2020)

<sup>26</sup> Marta Petráňová: Na co si podnikatelé stěžují (uveřejněno 27. 7. 2018, navštíveno 8.11.2020; <https://www.statistikaamy.cz/2018/07/27/na-co-si-podnikatele-stezuji/>)

<sup>27</sup> Viz doprovodná tabulku ke grafu č. 8: Počet závislých podnikatelů podle kategorií ekonomických činností NACE (v tis.) a relevantní text. Také viz ibid. článek Marty Petráňové.

## 4. Ženy a muži podnikající v ČR a jejich sektorová koncentrace

- V České republice je celkem 858,1 tisíc podnikatelů, z toho tvoří přibližně dvě třetiny muži a jednu třetinu ženy.
- Nejvíce se v ČR podniká ve stavebnictví (18 % všech podnikajících osob). Jedná se o 155,2 tis. podnikatelů a podnikatelek. Ženy se však na tomto počtu podílejí pouze jedním procentem.
- Muži podnikají nejčastěji ve stavebnictví (podniká zde čtvrtina mužů podnikatelů)
- Ženy podnikají nejčastěji v sekci profesní, vědecké a technické činnosti (21 % veškerých žen podnikatelek)
- Z hlediska tvorby hrubé přidané hodnoty, je nejvýznamnějším sektorem zpracovatelský průmysl. V roce 2019 vytvořil celou čtvrtinu hrubé přidané hodnoty za všechna odvětví. Jeho nejvýznamnější podsekcí je z tohoto pohledu automobilový průmysl.
- 60 % HPH ve zpracovatelském průmyslu generováno podniky pod zahraniční kontrolou, 39 % bylo generováno českým soukromým sektorem
- Zpracovatelský sektor obstarává 83 % veškerého vývozu, více než polovinu investic do výzkumu a vývoje a živí 1,386 mil. zaměstnanců v České republice
- Na podnikání v tomto sektoru se z více než 83 % podílí muži, 17 % podnikajících v tomto sektoru jsou ženy.

Podle dat Eurostatu 2019<sup>28</sup> bylo v České republice celkem 858,1 tisíc podnikatelů, z toho bylo **69 % mužů a 31 % žen**. 18,5 % z nich má vlastní zaměstnance, 81,5 % podniká bez zaměstnanců. 5,5 % z nich představují podnikatelé v „postproduktivním věku“ 65 – 74 let. Podnikajících mužů je v České republice zhruba jednou tolik co podnikajících žen, což odpovídá průměru EU 27. Detailnější informace o složení skupiny podnikatelů ukazuje graf č. 9 na následující straně.<sup>29</sup>

Co se týče **počtu** podnikajících v jednotlivých sektorech, je možné říci, že jsou sektory, které jsou schopny „uživit“ více podnikatelů než jiné. Neznamená to však, že by takové sektory (jako je např. výroba a rozvod elektřiny, plynu a tepla nebo vzdělávání) v národním hospodářství takřka „chyběly“. Tyto sektory generují v hospodářství mnohdy nezanedbatelnou část přidané hodnoty, ale podnikatelů zde je málo, buď proto, že nebývají „obsluhováni“ samostatnými živnostníky bez zaměstnanců, ale spíše velkými firmami (to je např. případ výroby a rozvodu elektřiny) nebo je sektor „obsluhován“ především zaměstnanci (takto např. sektor vzdělávání).

**Sektorem s nejvyšším počtem podnikatelů je stavebnictví, kde podniká 155,2 tis. podnikatelů (18 % všech podnikajících osob, z nichž plných 99 % tvoří muži).** Dalšími sektory, s vysokým počtem podnikatelů jsou profesní, vědecké a technické činnosti (117,4 tis. podnikatelů), velkoobchod a maloobchod a opravy a údržba motorových vozidel (113,9 tis.) nebo zpracovatelský průmysl (103,1 tis. podnikatelů).<sup>30</sup>

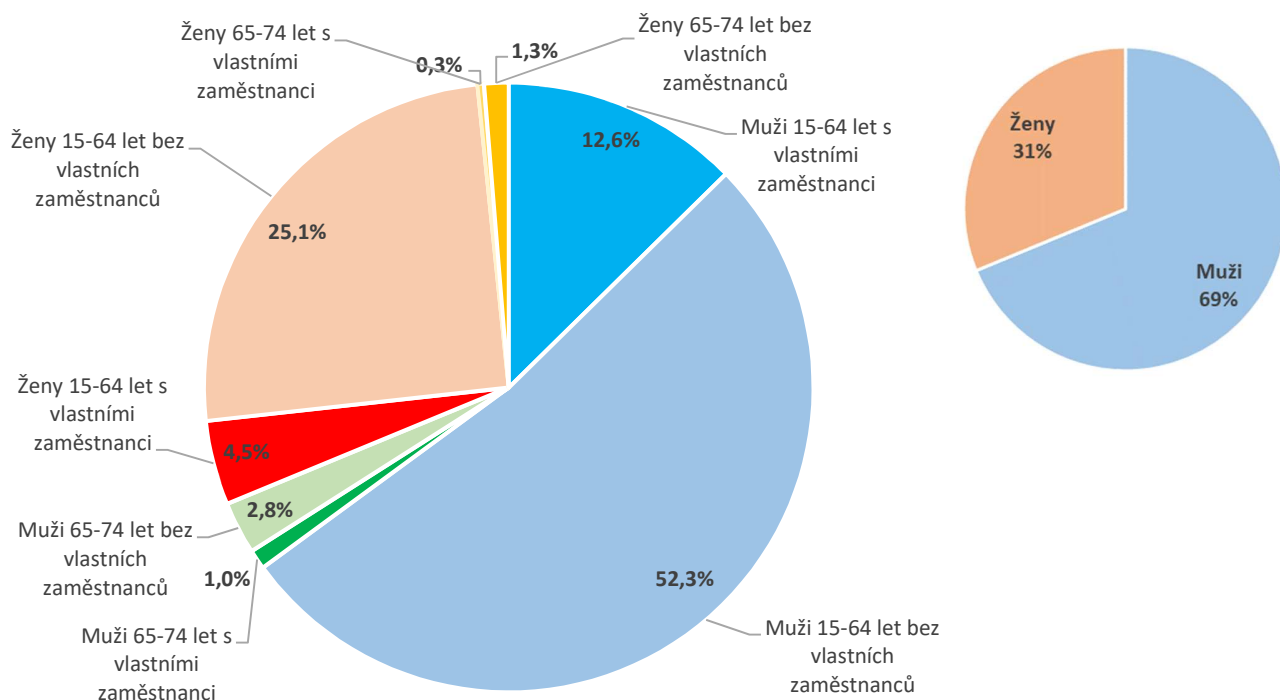
<sup>28</sup> Vlastní výpočet. Zdroj dat: Eurostat (dataset: Self-employment by sex, age and economic activity (from 2008 onwards, NACE Rev. 2) - 1 000; online data code: LFSA\_ESGAN2; generováno 11.11.2020).

<sup>29</sup> Počty a podíly jednotlivých podskupin dopočteny autorkou studie z výše uvedeného zdroje. Počty podnikajících ve věkové skupině 65 – 74 let dopočteny jako rozdíl mezi počty osob za zmíněné skupiny ve věku 15 až 74 let – počet osob za zmíněné skupiny ve věku 75 až 64 let.

<sup>30</sup> Zdroj dat: Eurostat (dataset: Self-employment by sex, age and economic activity (from 2008 onwards, NACE Rev. 2) - 1 000; online data code: LFSA\_ESGAN2; generováno 11.11.2020).

Počty mužů a žen podnikajících v jednotlivých sekcích národního hospodářství jsou názorně uvedeny v grafu č. 10.

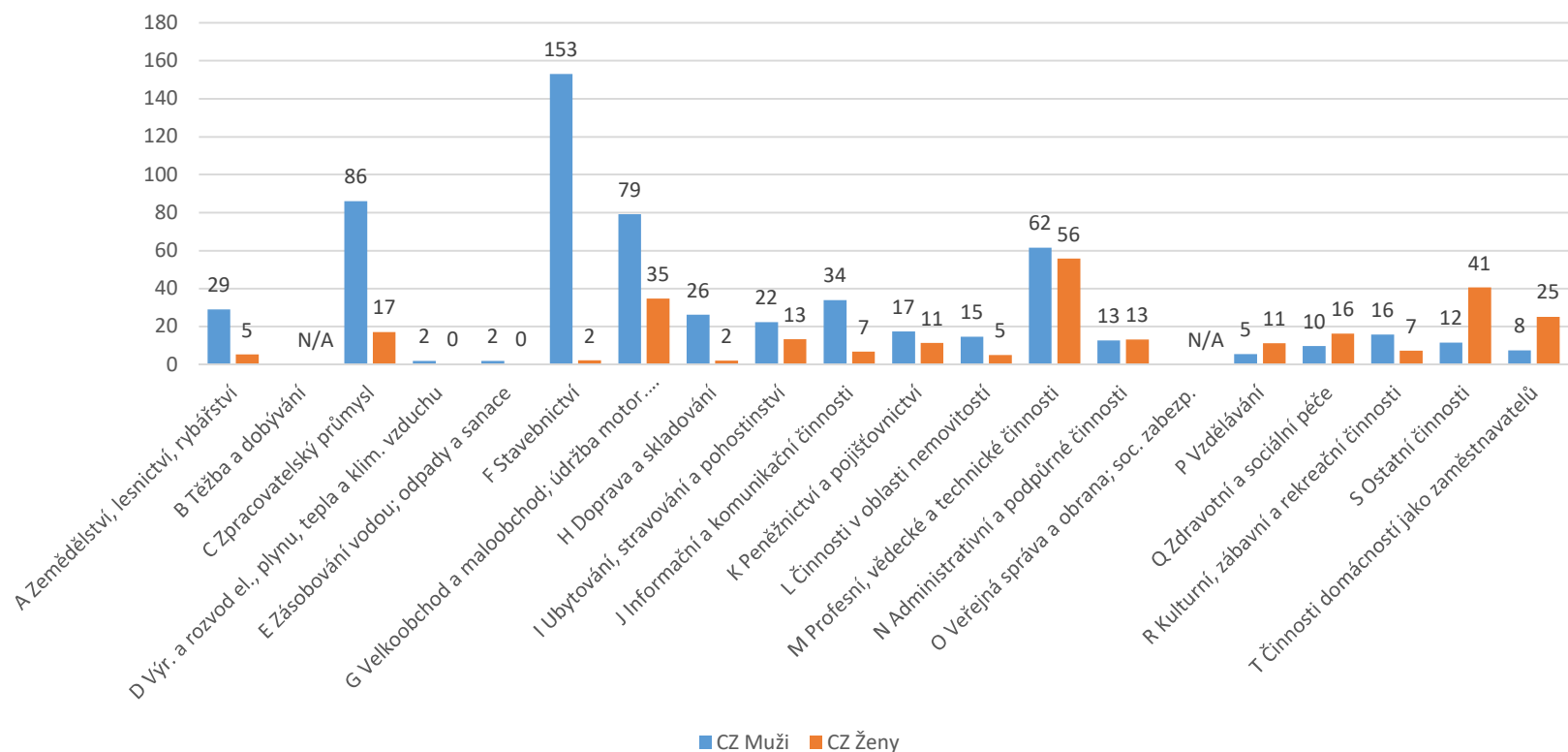
Graf 9: Podnikatelé v ČR v roce 2019 podle pohlaví, věku a zaměstnávání vlastních zaměstnanců (v %)



Zdroj: Eurostat (dataset: Self-employment by sex, age and economic activity (from 2008 onwards, NACE Rev. 2) - 1 000; online data code: LFSA\_ESGAN2; generováno 11.11.2020)

Každé z pohlaví má dále tendenci soustředit se v několika vybraných třídách a ostatní třídy obsazuje spíše minimálně. **Nejvíce žen podniká v kategorii profesní, vědecké a technické činnosti (55,9 tis.),** dále ostatní činnosti, velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel a činnosti domácností jako zaměstnavatelů. Celkem v těchto oborech podniká 156 tis. podnikatelek (58,3 % podnikajících žen). Muži naopak podnikají zejména v sekci stavebnictví, zpracovatelský průmysl, velkoobchod a maloobchod a opravy a údržba motorových vozidel a v profesních, vědeckých a technických činnostech. Podniká zde celkem 380 tis. mužů (tedy 64 %). Přitom **celá čtvrtina všech podnikajících mužů (153 tis.) pracuje ve stavebnictví.** Kategorie, kde je zaměstnáno na počet nejvíce žen i mužů jsou kategorie, které zároveň pojmuje velké množství samostatných živnostníků (podnikatelů bez vlastních zaměstnanců; jedná se např. o opraváře a údržbáře, kadeřníky a kadeřnice a další poskytující služby osobní péče), je v nich výhodnější podnikat (zejm. pravděpodobně obchod), než být zaměstnán, nebo je pro podnikatele výhodnější spolupracovat s dodavateli než si zaměstnávat zaměstnance (nepochybně stavební sektor, pravděpodobně také vědecké a technické činnosti). Počty podnikajících žen a mužů podle jednotlivých sektorů znázorňuje graf č. 10.

Graf 10: Podnikatelé podle pohlaví a tříd NACE v roce 2019 (v tis.)



Zdroj: Eurostat (dataset: Self-employment by sex, age and economic activity (from 2008 onwards, NACE Rev. 2) - 1 000; online data code: LFSA\_ESGAN2; generováno 11.11.2020)<sup>31</sup>

<sup>31</sup> Eurostat označil větší objem dat o počtu podnikatelek a podnikatelů v jednotlivých sektorech a zemích za nespolehlivá a proto je neuvedl. Proto v přehledech z hlediska sektorů ekonomické aktivity chybí. Některá byla pro názornost dopočtena autorkou (ženy sektor D Výr. a rozvod el., plynu, tepla a klim. vzduchu a Zásobování vodou; odpady a sanace) z dat dostupných v datasetu označených jako málo spolehlivá. Počty podnikatelů jsou zaokrouhleny na celé tisíce z důvodu snadnější čitelnosti v grafu.

## Hrubá přidaná hodnota podle jednotlivých sektorů NH

Produktivitu sektoru lze vyjádřit prostřednictvím indikátoru hrubá přidaná hodnota (HPH). Udává hodnotu vytvořenou podniky v rámci dané sekce hospodářství. Je tedy stanovena jako rozdíl mezi celkovou produkcí a vstupy, které byly na tuto produkci spotřebovány. Vyjadřuje tedy pouze nově vytvořenou hodnotu.<sup>32</sup> Jako taková vstupuje do hrubého domácího produktu. HPH se podílí na tvorbě HDP České republiky přibližně devadesáti procenty. V roce 2019 představoval konkrétně 90,3 % HDP.<sup>33</sup>

Z hlediska produktivity, tedy tvorby hrubé přidané hodnoty, lze říci, že nejdůležitějším sektorem v ČR je dlouhodobě **zpracovatelský průmysl**.<sup>34</sup> **Ten v roce 2019 vytvořil celou čtvrtinu hrubé přidané hodnoty** za všechna odvětví. V běžných cenách to bylo 1,287 bil. Kč. **Na podnikání v tomto sektoru se z více než 83 % podílí v ČR muži, ze 17 % ženy.** Dalším významným sektorem pak je velkoobchod a maloobchod (vč. oprav a údržby motorových vozidel), kde téměř 70 % podnikajících tvoří muži a činnosti v oblasti nemovitostí, kde muži podnikatelé tvoří téměř 75 % podnikajících. Celkově podnikatelé a podnikatelky v těchto třech sektorech vygenerovali celých 45 % hrubé přidané hodnoty za rok 2019.

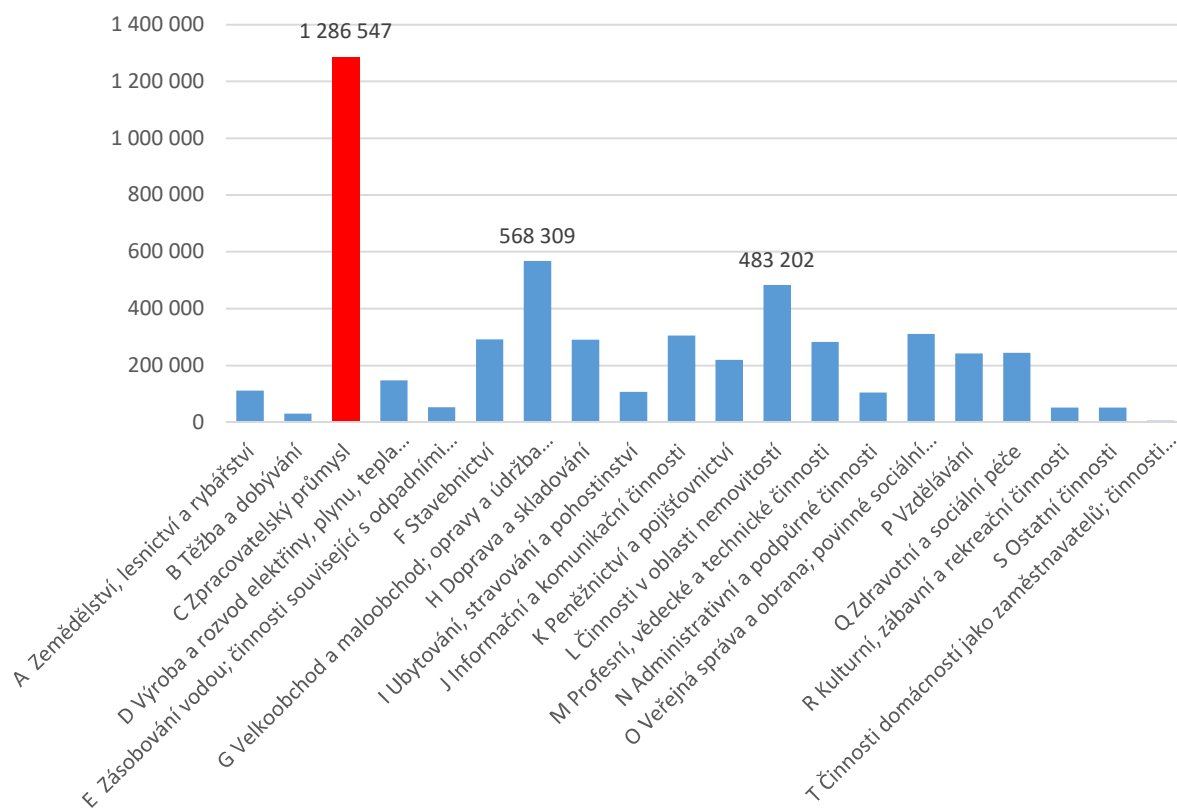
---

<sup>32</sup> Bližší definice viz např. [https://www.czso.cz/csu/czso/1304-05-v\\_roce\\_2004-metodicke\\_vysvetlivky#:~:text=Hrub%C3%A1%20p%C5%99idan%C3%A1%20hodnota%20p%C5%99edstavuje%20nov%C4%9B,mezispot%C5%99ebou%2C%20ocen%C4%9Bnou%20v%20kupn%C3%ADch%20cen%C3%A1ch](https://www.czso.cz/csu/czso/1304-05-v_roce_2004-metodicke_vysvetlivky#:~:text=Hrub%C3%A1%20p%C5%99idan%C3%A1%20hodnota%20p%C5%99edstavuje%20nov%C4%9B,mezispot%C5%99ebou%2C%20ocen%C4%9Bnou%20v%20kupn%C3%ADch%20cen%C3%A1ch) (navštíveno 3.12.2020)

<sup>33</sup> Zdroj dat: Eurostat (dataset: GDP and main components (output, expenditure and income) [nama\_10\_gdp]; generováno 3.12.2020),

<sup>34</sup> Zdroj dat: Eurostat (dataset: National accounts aggregates by industry (up to NACE A\*64) [nama\_10\_a64]; generováno 2.12.2020), nastavení national accounts indicator: value added, gross; unit of measure: current prices, million units of national currency. Proveden dopočet procentuálních podílů jednotlivých sektorů na celkové generované hrubé přidané hodnotě.

Graf 11: Hrubá přidaná hodnota v r. 2019 podle tříd NACE (běžné ceny, mil. Kč; předběžné hodnoty)

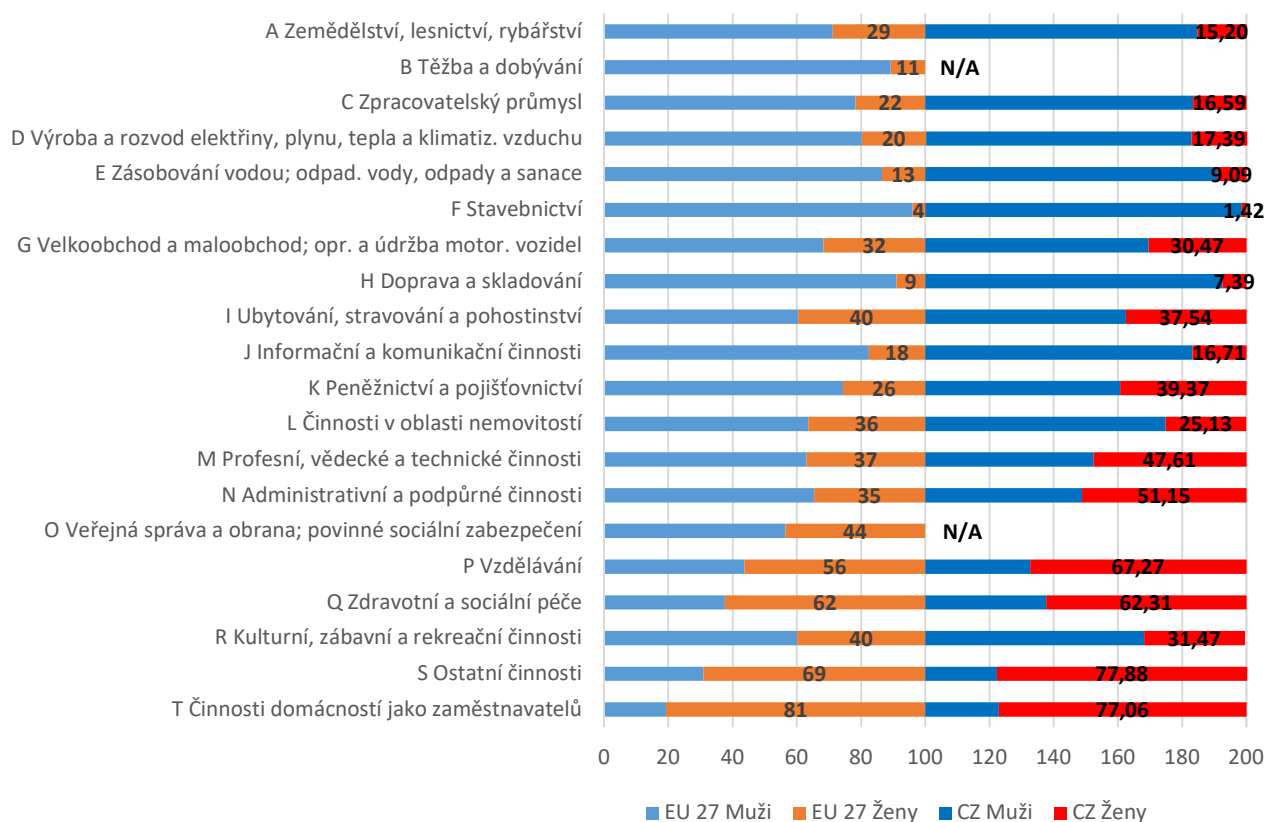


Zdroj dat: Eurostat (dataset: National accounts aggregates by industry (up to NACE A\*64) [nama\_10\_a64]; generováno 2.12.2020)

Jak je uvedeno výše, obě pohlaví se nepodílejí na podnikání v každé sekci ekonomické činnosti rovným dílem, ale existují třídy NACE, kterým výrazně dominuje jedno nebo druhé pohlaví. Tato dominance jednoho z pohlaví se však netýká všech tříd. Nicméně třídy NACE, ze kterých se staly **tradičně „ženské“ a „mužské“ domény, zůstávají v českém hospodářství příznačně obsazeny příslušníky jednoho pohlaví konstantně a jejich poměr se příliš nemění.** V tomto ohledu není Česká republika v porovnání se zeměmi EU 27 nijak „výjimečná“, lze říci, že hodnoty shromážděné za EU 27 kopíruje. Srovnání procentuálního podílu mužů a žen podnikajících v jednotlivých odvětvích v ČR s průměrem EU27 poskytuje následující graf č. 12.<sup>35</sup> Při pohledu na něj lze říci, že **doménou žen podnikatelek je sféra služeb.** Konkrétně sekce **zadavatelů práce pro domácnosti** (např. zaměstnávání domácího personálu) a **ostatních činností** (kde bezpochyby největší vliv na převládající počet žen podnikatelek mají služby osobní péče, jako je kadeřnictví, kosmetika aj.). V těchto kategoriích ekonomické činnosti představovaly ženy více než 77 % podnikatelů, 23 % bylo tvořeno muži. **Jedná se však o sektory s velmi nízkou přidanou hodnotou (oba dohromady generují 1,1 % hrubé přidané hodnoty).** Dále podnikající ženy tvoří výraznou převahu nad podnikajícími muži ve vzdělávání a zdravotní a sociální péči. Zde tvoří více než 60 % podnikajících. Dohromady tyto čtyři sektory vygenerovaly 10,5 % hrubé přidané hodnoty za rok 2019.

<sup>35</sup> Z důvodu čitelnosti popisek, jsou uvedeny jen procentuální podíly u žen.

Graf 12: Podíl podnikajících mužů a žen na jednotlivých oborech ekonomické činnosti NACE v ČR a EU 27 (v %)



Zdroj: Eurostat (dataset: Self-employment by sex, age and economic activity (from 2008 onwards, NACE Rev. 2) - 1 000; online data code: LFSQ\_ESGAN2; generováno 11.11.2020)<sup>36</sup>

### Zpracovatelský průmysl

Protože zpracovatelský průmysl vytváří celou čtvrtinu hrubé přidané hodnoty, stojí za to se u něj pozastavit.

Ve zpracovatelském průmyslu v současné době podniká celkem 91,5 tis. obyvatel, z toho 74,4 tis. mužů (zde došlo oproti roku 2019 k určitému úbytku) a 17,1 tis. žen.<sup>37</sup> **Největší část přidané hodnoty generované touto sekci, tvoří podniky zabývající se výrobou motorových vozidel.** Dále je významná výroba a zpracování kovů a kovodělných výrobků a výrobků z pryže a plastů. Podle posledních dostupných

<sup>36</sup> Data reprezentují celou skupinu podnikatelů ve věku 15-74 let. Eurostat označil větší objem dat o počtu podnikatelek a podnikatelů v jednotlivých sektorech a zemích za nespolehlivá a proto je neuvedl. Proto byla některá pro názornost dopočtena autorkou z dat dostupných v datasetu označených jako málo spolehlivá (ženy EU 27 sektor B Těžba a dobývání, ženy ČR sektor D Výr. a rozvod el., plynu, tepla a klim. vzduchu a E Zásobování vodou; odpady a sanace) a jiná v přehledech z hlediska sektorů ekonomické aktivity zcela chybí (ČR sektor Těžba a dobývání, O Veřejná správa a obrana; soc. zabezp.). Údaje v procentech dopočítala autorka jako podíl počtu osob daného pohlaví podnikajících v daném NACE na celkovém počtu osob podnikajících v daném NACE.

<sup>37</sup> Zdroj dat: Eurostat (Self-employment by sex, age and economic activity (from 2008 onwards, NACE Rev. 2) - 1 000 [LFSQ\_ESGAN2] ; generováno 2.12.2020, data za skupinu obyvatel 15-74 let, 2. kvartál 2020).

dat ČSÚ za rok 2016 bylo 60 % HPH ve zpracovatelském průmyslu generováno podniky pod zahraniční kontrolou a 39 % bylo generováno českým soukromým sektorem.<sup>38</sup>

Tabulka 3: Hrubá přidaná hodnota v roce 2019 v běžných cenách (mil. Kč) podle podskupin NACE sekce C – Zpracovatelský průmysl.

Podskupina NACE	HPH 2019
Výroba potravinářských výrobků, nápojů a tabákových výrobků	106 260
Výroba textilií, oděvů, usní a souvisejících výrobků	27 967
Zpracování dřeva ( kromě nábytku), papíru, tisk a reprodukce	73 099
Výroba koksů a rafinovaných ropných produktů	1 146
Výroba chemických látek a chemických přípravků	48 361
Výroba základních farmaceutických výrobků a farmaceutických přípravků	20 817
Výroba pryžových, plastových a ostatních nekovových minerálních výrobků	152 279
Výroba základních kovů, hutní zprac. kovů, slévárenství, vyr. kov. konstrukcí a kovodělných výrobků, kromě strojů a zařízení	186 559
Výroba počítačů, elektronických a optických přístrojů a zařízení	71 617
Výroba elektrických zařízení	98 970
Výroba strojů a zařízení j. n.	108 896
Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů a ostatních dopravních prostředků a zařízení	295 603
Výroba nábytku, klenotů, hudebních nástrojů, hraček, opravy a instalace strojů a zařízení	94 973
<b>Zpracovatelský průmysl celkem</b>	<b>1 286 547</b>

Zdroj dat: Eurostat (dataset: National accounts aggregates by industry (up to NACE A\*64) [nama\_10\_a64]; generováno 2.12.2020)

Je také silně vázán na **zahraniční obchod**.<sup>39</sup> Obstarává 57 % veškerého dovozu a bezmála 83 % veškerého vývozu z České republiky. Ze všech sektorů hospodářství má zdaleka nejvyšší čistý export, který v roce 2018 činil 31 978 mil. EUR. 83 % je přitom exportováno do zemí v rámci EU.

Zpracovatelský průmysl je zároveň největším „tahounem“ inovací v národním hospodářství. **Více než polovina veškerých prostředků, které firmy v České republice investují do výzkumu a vývoje, vynakládá právě zpracovatelský sektor.** Pětina výdajů na výzkum a vývoj v české republice, celkem 13,3 mld. Kč, přitom pochází přímo od automobilového průmyslu.<sup>40</sup>

<sup>38</sup> Zdroj dat: ČSÚ (Tab. 04.03 Hrubá přidaná hodnota dle vlastnictví v České republice, dostupná zde <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-aktualizovano-1552020> (datum generování a poslední návštěvy 2.12.2020). Poslední dostupná data jsou za rok 2016.

<sup>39</sup> Zdroj Eurostat (Trade by NACE Rev. 2 activity and enterprise size class [ext\_tec01]; data za rok 2018 (poslední dostupná); generováno 3. 12. 2020). Data jsou ve statistikách uvedena pouze v EUR bez uvedení přepočtového kurzu. Byl proveden dopočet procentuelní částky a čistého vývozu.

<sup>40</sup> Zdroj dat: Eurostat (Business expenditure on R&D (BERD) by NACE Rev. 2 activity [rd\_e\_berdindr2]; generováno 2.12.2020, předběžná data za rok 2019).



Zpracovatelský průmysl v ČR užívá 1,386 mil. zaměstnanců<sup>41</sup> a je tak vůbec největším zaměstnavatelem v našem národním hospodářství. 28 procent všech zaměstnanců v ČR pracuje právě zde. Tento sektor je tak pro Českou republiku klíčovým.

#### IV. ZÁVĚR

Životní úroveň obyvatel České republiky a tím také úroveň takzvaného blahobytu ve společnosti je do velké části produktem ekonomické aktivity jejích obyvatel. Ekonomická aktivita zajišťuje produkci zboží a služeb, usnadňuje jejich vzájemnou směnu, významně ovlivňuje jejich rostoucí a klesající kvalitu a inovace. Pozitivně i negativně ovlivňuje dostupnost zdrojů pro tvorbu a získávání hodnot. Vedle toho generuje i hodnoty nehmotné povahy, jako jsou nové poznatky, schopnost jejich aplikace a předávání, mezilidské vztahy, pocit existenční jistoty, uspokojení, místa ve společnosti nebo smyslu. Je proto důležité, zpřístupnit možnost podílet se na ekonomické aktivitě co nejširší skupině obyvatel.

Míra podnikání vyjadřuje ekonomickou aktivitu obyvatel v soukromé sféře v kontrastu se sférou veřejnou. Míra ekonomické aktivity i míra podnikání v ČR je v rámci zemí EU nadprůměrná. V České republice tvoří podnikatelé 16,2 % zaměstnaných osob. Z hlediska vývoje podílu podnikatelů a podnikatelek na celkovém množství zaměstnaných osob je trend v České republice mírně odlišný od průměru zemí EU 27. U žen došlo mezi lety 2004 – 2019 k mírnému nárůstu, u mužů k mírnému poklesu. Výsledkem toho míra podnikání mužů sice klesá, avšak pomaleji než průměrná hodnota za EU 27. Míra podnikání za průměr EU 27 od roku 2008 více méně plynule klesá a to u obou pohlaví.

Největší nárůst tohoto indikátoru byl v ČR zaznamenán v letech 2009 a 2010. To lze pravděpodobně přisoudit nástupu hospodářské krize, kdy podniky v rámci snižování personálních nákladů propouštěly zaměstnance, kteří jim následně začali nabízet svou práci z pozice podnikatele, i ztíženým možnostem nalézt odpovídající zaměstnání. V ČR v této době tedy masivně stoupl počet nezaměstnaných a to navzdory tomu, že prudce začal narůstat i počet podnikatelů. Na průměru EU 27 takovou citlivost míry podnikání na hospodářské podmínky nepozorujeme. V době globální ekonomické krize let (2008) 2009 se snižoval počet zaměstnanců i podnikatelů.

Nárůst počtu podnikajících obyvatel nemůže sám o sobě indikovat, zdali hospodářská situace země se zlepšuje či zhoršuje. Na druhou stranu nárůst počtu podnikatelů a podnikatelek hodnotíme sám o sobě vždy pozitivně, neboť jeho přímým produktem je za všech okolností tvorba pracovních míst.

Z výše zmíněných důvodů je vhodné jej i nadále sledovat a to i v rozlišení na muže a ženy. Vypovídací hodnota používaných dat pro účely analýzy z genderové perspektivy by se podstatně zvýšila, kdyby i ostatní shromažďovaná data o podnikání byla genderově senzitivní (tedy kdyby bylo možno rozlišovat mezi podniky vlastněnými muži a ženami, resp. u osob samostatně výdělečně činných mezi muži podnikateli a ženami podnikatelkami). Taková data by mohla lépe identifikovat a podložit existenci a charakter specifik v podnikání žen a mužů.

---

<sup>41</sup> Zdroj dat: Eurostat (Employment by NACE Rev.2 - thousand persons [TEC00109]; generováno 3.12.2020, data za 2. kvartál 2020).

Vydavatel: Ministerstvo průmyslu a obchodu, sekce státní tajemnice  
Vydání, verze: prosinec 2020

Kontakt:

MPO, Na Františku 32, 110 15 Praha 1

Projekt Zajištění rovných příležitostí žen a mužů na MPO

**Autorka:**

**Mgr. Markéta Melenová**

sekce státní tajemnice

[melenova@mpo.cz](mailto:melenova@mpo.cz)

**Grafická úprava:**

**Ing. Mgr. Lucie Novotná**

sekce státní tajemnice

[lucie.novotna@mpo.cz](mailto:lucie.novotna@mpo.cz)